

ההגות התורה

יו"ל ע"י חברת חוגי תורה - ישבר באהלן דקהל חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תרל"ה פר' תזריע תשפ"ד
מסכת חולין יג. / כז. - כח:

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו', וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

כ"ק א"ז (מנ מהר"ז ז"ע) ז"ל דקדק, וכן דקדקו עוד מפרשים, מהו השייכות וביום השמיני ימול לדיני יולדת דעסיק ביה בפרשתנו. ופי' א"ז ז"ל הענין בזה בד"ה, דשלימות האדם תלוי בהכנתם של אביו ואמו, איך שגדלו לעבודת השי"ת, ובא הכתוב להודיענו, דאף באופן שלא היתה הכנתם בשלימות, אל יתיימש האדם מעבודת השי"ת, שיכול לתלות עצמו בהכנה של אבינו אברהם, שעשה הכנה לכל הדורות אחריו, כמ"ד שכל מה שעשו האבות הק' היה בזה הכנה לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות, מעשה אבות סימן לבנים.

וזהו מש"כ כאן, אשה כי תזריע, וטמאה, דאף אם חלילה וטמאה, שלא היתה ההכנה בשלימות אל יתיימש האדם מעבודת השי"ת, אלא, וביום השמיני ימול בשר ערלתו, רמז לאברהם אבינו שהיה הראשון שקיים מצות מילה, והיינו שיכול לתלות עצמו בהכנתו של אברהם אבינו ע"ה, עכד"ק.

ולכאוי' יש להבין הענין בזה, איך שאפשר לתלות עצמינו בזכותו של אברהם אבינו. ואפ"ל עפמ"ד בסה"ק קדושת לוי להרה"ק מבארדיטשוב ז"ע, שמפרש מהו ענין התפלה, שאנו צריכים להתפלל ולבקש מהשי"ת, דבאמת, השי"ת הוא בעל הרחמים, ורוצה תמיד להטיב לנו ולהשפיע לנו כ"ס, אלא, היות שהשי"ת מתאוה לתפלתן של צדיקים, ע"כ סיבב השי"ת, שמקודם נתפלל ונבקש, ועי"ז נקבל כל מה שצריכין, וכמו"כ היא מצות מילה, שהשי"ת היה יכול לברוא האדם בשלימות בלי הערלה, אלא שרצה שנעשה פעולה בידינו להתקדש.

ועפ"ז אפ"ל, מה שאנו אומרים בתפלה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, משום שהשי"ת מתאוה לתפלתן של צדיקים, ע"כ אנו מתפללים ומעוררים זכותם ותפלתן של אלו הצדיקים האבות הק' שהם היו מתפללין להשי"ת, שלתפלתן התאוה השי"ת, ועי"ז נשפע לנו גם כל מה שאנו צריכים.

ובזה י"ל דימול הוא ג"כ מלשון ימול, דהיינו תפלה, ור"ל איך יכול איש ישראל לתלות עצמו בהכנתו וזכותו של אברהם אבינו, ע"ז קאמר וביום השמיני, דכשירצה לעורר כחו

של אברהם אבינו, (שהיה הראשון שקיים מצות המילה שעושים ביום השמיני), העצה לזה הוא, ימול, מלשון ימול, שיעורר ענין התפלה של אברהם אבינו, שהשי"ת מתאוה לתפלתן של צדיקים, ועי"ז יזכה לכה הכנתו של אברהם אבינו, לזכות לשלימות בעבודת השי"ת.

ליל שב"ק פר' תזריע מצורע תשס"א

אשה כי תזריע וילדה זכר.

אי' במדרש הה"ד אחר וקדם צרתני, אי' יוחנן אם זכה אדם נוחל שני עולמות הזה והבא, ואמר כ"ק דודי (מנ מהר"א ז"ע) ז"ל בשם כ"ק זקני (מנ מהר"ד ז"ע) ז"ל הענין בזה עפ"ד הגמ' ברכות כי הוי מיפטר רבנן מבי רב אמי וכו', אי"ל הכי עולמך תראה בחייך וכו', ואמר זקניו"ל הכוונה בזה דכשהשי"ת עוזר ליהודי זוכה בעודו בעולם הזה למעין עולם הבא והו עולמך, חלק העוה"ב, תראה בחייך, והו כוונת המדרש אם זכה אדם נוחל שני עולמות הזה והבא ביחד, ע"כ.

וי"ל עוד דאי' בפרקין דאבות (פ"ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודא הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עוון, וכל המפרשים שם על המשנה מפרשים איך שאי אפשר להתקיים בתלמוד תורה כשאין עמה מלאכה, וברבינו יונה מבאר באריכות דמכיון שאין לו מלאכה להתפרנס הריהו נצרך לבריות ומצפה שיתנו לו מתנות והרי כתיב ושונא מתנות יחיה וכן עלול להביא לחנופה לאנשים שיתנו לו ואי' דאין מקבלים פני השכינה חלילה, וכן לפעמים עלול לשקר ואפ"י בא לידי גניבה חלילה וכו'.

ולכאוי' מהו העצה לזה, וי"ל שזהו כוונת הגמ' עולמך תראה בחייך שיוכו בעולם הזה למעין עולם הבא, והיינו כדאי' לא כהעולם הזה העולם הבא עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה וכו', והרמז בזה דאין בו צורך לאכילה ושתייה שלא חסר כלום, והענין בזה דכאשר השי"ת משיפע להאדם בעוה"ז שיהיה לו פרנסה בריוח ושלא יחסר לו כלום ולא יצטרך לעמול ולעבוד לאכילה ולשתייה ולכל צרכי הגוף, הרי יוכל לשבת וללמוד במנוחה ולהינצל מכל המכשולים ואין שום צורך למתנת הבריות כיון שלא חסר כלום, והו הברכה עולמך תראה בחייך שלא יצטרכו לבריות ויוכלו לעסוק בתורה תמיד והו ג"כ כוונת המדרש אם זכה אדם נוחל שני

עולמות עוה"ז ועוה"ב, שיזכה לעסוק בתורה בעוה"ז כמו בעוה"ב.

ס"ג שב"ק פר' תזריע מצורע תשע"ב

דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו וגו'.

ואח"כ חוזר הכתוב לגמור דיני טומאת יולדת - ושלשים יום וגו'. ודקדק כ"ק א"ז (מנ מהר"ז ז"ע) ז"ל הרי מדובר כאן בענין טומאת יולדת ולמה הפסיק הפסוק לדבר בענין מילה, וביום השמיני ימול בשר ערלתו, הרי מצות מילה נתפרשה כבר בתורה במקום אחר. ואמר כ"ק א"ז ז"ע בדרך רמז דהתוה"ק מיירי כאן מבעל תשובה, דהנה שלימות האדם תלויה בהכנה של אב ואם, שלפי הכנתם יוכל לזכות למדריגות בעבודת ה', אבל אם לא היתה ח"ו ההכנה של האב והאם כראוי, אפ"ה אין לו להאדם להתיימש, כי יש לו להאדם זכות ההכנה שעשו האבות הק', שהאבות הק' עשו הכנה לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות.

וזהו הכוונה בדרך רמז אשה כי תזריע וגו' וטמאה, ר"ל שלא היה ההכנה בקדושה, אלא וטמאה חלילה, עכ"ז אל יתיימש האדם, כי וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שזה מרמז על אברהם אבינו ע"ה שהוא היה הראשון שקיים מצות מילה שמל את יצחק בנו ביום השמיני, והיינו שיכול האדם לסמוך את עצמו על זכות ההכנה של אאע"ה, שהיא קיימת עד סוף כל הדורות, ע"כ.

ואפ"ל בעוד אופן דהנה ראיתי מובא בשם בעהמח"ס באר מים חיים עה"כ וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים. אלקים הוא דין, וי"ל"ב מהו כאן מדת דין, אלא דאברהם אבינו ע"ה כשנצטוה למול את יצחק בנו שמח מאוד, אבל אח"כ שנצטוה למולו ביום השמיני,

המשך בעמוד ד'

סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט	מסכת חולין עמוד ליום	שו"ע הרב א"ח סימן קלא
יום	דף	סעיף
א	כט.	ב
ב	כטז.	ג
ג	ל.	ד
ד	לז.	ה
ה	לא.	ו
ע"ש / ושב"ק	חזרה	חזרה

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' (ב.ב.ב). ומפסיק במצות מילה - וביום השמיני ימול בשר ערלתו וגו', ואח"כ חוזר הכתוב לגמור דיני טומאת יולדת - ושלשים יום וגו'. ופירש כן, דהנה העיקר הוא ההכנה של אב ואם, שע"י יוכל האדם לבוא לשלימות, ובאם לא היתה ח"ו ההכנה הנ"ל כראוי, אפ"ה אל יתיימש ואל יפול לבו מלעבוד אותו ית', כי יש לנו זכות ההכנה שעשה אברהם אבינו ע"ה, שההכנה הזאת היא קיימת עד סוף כל הדורות, כמו בכל העבודות והקדושות של אבותינו הקדושים שעשו הכנה לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות.

ובזה פירש הוא (מ"ן מהר"י ז"ל המדרש (ויק"ר י"ב) אשה כי תזריע, הה"ד (איוב לו, ג) אשא דעי למרחוק ולפעלי אתן צדק וכו', א"ר נתן מחשבין אנו לשמו של אברהם אבינו אותו שבא מרחוק הה"ד (להלן כ"ד) וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק, היינו אף שלא היתה ההכנה הנ"ל בשלימות, עכ"ז יוכל האדם לבוא אל נועם ד' ע"י ההכנה שעשה אברהם אבינו ע"ה.

ובזה שפיר מובן, אשה כי תזריע וגו' וטמאה, ר"ל אף שלא היה ההכנה בקדושה כנ"ל, רק וטמאה חלילה, עכ"ז אל יתיימש את עצמו, כי וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שזה מרמז על אברהם אבינו ע"ה שהוא היה הראשון של זאת המצוה. וזהו פירוש המדרש, מפני שאנו מחשבין לשמו של אברהם אבינו, דהיינו על זכות הכנת שעשה בגודל קדושתו, שהיא קיימת עד סוף כל הדורות.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

אחד לעולה ואחד לחטאת, פי' רש"י לא הקדימה הכתוב אלא למקרא אבן להקרבה חטאת קודם, ויש לרקודק א"כ למה באמת הקדים הכתוב מקרא של עולה לחטאת, אלא דאמרו חז"ל ובחים: ז' למה חטאת קודמת לעולה ריצה הפרקליט היינו החטאת נכנס דורן אחריו היינו העולה, וא"כ זהו דווקא בזמן שבית המקדש היה קיים, אמנם בימי גלויותינו שנתקיים בנו ונשלמה פרים שפתינו הושע י"ד ג', יש לומר דליכא האי טעמא דידוע כל זמן שהאדם הוא חוטא ח"ו אי אפשר לו לעשות מצוות כדבעי ואינו עולין לרצון להבורא ית"ש כיוון שהוא מלוכלך בעוונות ר"ל, אמנם זהו דווקא בפועל ממש משא"כ בלימוד התורה הקדושה דכתיב (וימרה ט"ז י"א) ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו ודרשו חז"ל (פתיחתא דאיכה רבתי ב) הלואי אותי עזבו ואת תורת שמרו כיוון שהמאור שבה מחזירו למוטב ע"כ יכולים ללמוד תורה אע"פ שעדיין לא תיקן מעשיו לגמרי, ולפ"ז יש לבאר מש"כ רש"י לא הקדימה הכתוב אלא למקרא פי' בזמן הגלות שאין מקריבין קרבנות בפועל ממש רק ע"י קריאה כמו שאמרו חז"ל או מקדימין קריאת עולה לחטאת שהמאור שבה יחזירו למוטב אבל באמת כשמקריבין קרבנות בפועל או חטאת קודמת לעולה.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן. ולכאורה הוה ליה למימר כי יהיה בהם נגע אלא אם נפרצת צניעות הבית, הנגע בו דוקא, כלומר דעיקר האשמה תלויה רק בו, כי הוא אחראי על התנהגותו.

ב"ק מרן מהר"א זי"ע

אשה כי תזריע וגו'. במדרש הה"ד אחר וקדם צרתני, אם זכה אדם נוחל ב' עולמות עולם הזה ועולם הבא. ויש להבין שייכות דרש זה לפסוקים של פרשה זו. ויש לומר ע"פ דברי אאמור"ר ז"ל שדקדק שהיה צריך לומר קדם ואחר צרתני, כי הלא עוה"ז קודם לעוה"ב. ותירץ דאיתא בגמ' (ברכות י"ז) כי הוי מיפטר מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי הכן, עולמן תראה בחייה, נמצא ששייך שיהיו עוה"ז ועוה"ב באים כאחד, ולרמז זאת כתיב אחר לפני קדם, לומר שאין עוה"ז לפני עוה"ב דוקא.

ויש לומר עוד, דהנה בשו"ע (סימן רל"א) איתא, שצריך האדם לקיים "בכל דרכיך דעהו", דהיינו שענייני עוה"ז צריכים להיות הכנה לעבודת השמ"ת, ואיתא בספה"ק שהצדיקים אצלם ענייני העולם הם רק הכנה אלא עבודת השמ"ת בעצם. ומעתי מאאמור"ר ז"ל מה שהשקא הבית יוסף בהל' מילה (ס"ו רס"ה) למה תקנו לאבי הבן לברך שתי ברכות על המילה ולהכניסו, מה של אצל מצייני כן בשאר מצות שיברכו ב' ברכות. ותירץ אאמור"ר ז"ל, דהנה בקדושה זו (של המילה) השמ"ת מסייע כמו שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה שהקב"ה סייעו, והיה הכנה לדורות עד ביאת המשיח במהרה בימינו שהקב"ה מסייע להתקדש בקדושה זו, ולכן יש ב' ברכות, א' על עצם המצוה, והשני על מה שמסייע השמ"ת להתקדש בקדושה זו. והנה קדושה זו נועד כדי לקדש הגופניות להש"ת, וי"ל שזה הכוונה במדרש, אם אדם זוכה נוחל ב' עולמות עולם הזה ועולם הבא, שאם זוכה האדם מקדש ענייני עוה"ז להש"ת, וזה נוחל גם את העוה"ז. והנה אם האדם מתנהג בענייני עוה"ז רק באופן של הכנה לעבודת השמ"ת, אז עוה"ז קודם לעוה"ב, אבל אם ענייני העולם הם בעצמם תכלית עבודת השמ"ת, א"כ הם בעצמם ענייני עולם הבא נמצא שעוה"ז ועוה"ב ביחד, ולכן שפיר מקדים הפסוק עוה"ב קודם לעוה"ז, אחר וקדם צרתני, לרמז שאין עוה"ז קודם, רק ביחוד. ועל כן נרמז כאן דרש זה וקאי על הפסוק וביום השמיני שימול בשר ערלתו, שלכאורה אין לו שייכות לפסוק זה, כי מצוה זו של מילה רומזת לקדש ענייני עולם הזה שיהיה לעבודתו ית"ש, ותוכן העניין של דרש זה של אחר וקדם צרתני אם זוכה אדם וכו', ג"כ בא לומר שצריך האדם לקדש ענייני עוה"ז להש"ת.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלושה עשורונים סולת מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן (ד.ה.פ). פירש"י ז"ל, ושלושה עשורונים - לנסכי שלושה כבשים הללו, שחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים. ואמר כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י שליט"א [זי"ע], דצריך טעם למה היה כן, שכל חטאת ואשם אין טעון נסכים וגבי מצורע טעון, אע"פ שאין ליתן טעם על מצוה, אעפ"כ בדרך רמז מותר ליתן טעם.

ואמר בשם אביו הקדוש זצ"ל זי"ע, כי ידוע (עי' ערכין ט"ז ע"א) שהנגעים באים על חטא לשון הרע ומוציא שם רע. והנה, רש"י כתב עה"פ (פ"ב) את הצפור החיה יקח אותה - מלמד שאינו אוגדה עמהם אלא מפרישה לעצמה, יכול כשם שאינה בכלל אוגדה כך לא תהא בכלל טבילה, ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה. ואמר הטעם שהיה צריך קיחה, מפני שכתוב בזה"ק (ח"ג מ"ו ע"ב) שכמו שהנגעים באים על לשון הרע, כך הנגעים באים על אותן דברים המשך בעמוד ד'

עשולחן מלכים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

אחד לעולה ואחד לחטאת. וברש"י לא הקדימה הכתוב אלא למקרא אבן להקרבה חטאת קודם לעולה וכו', יש ליתן טעם על פי מה שמבאר בקדושת לוי שלכן נקרא בכל התורה הי"ט של פסח בשם חג המצות ובפינו הוא נקרא חג הפסח מפני שאנו משבחים את השי"ת והוא ית' משבח אותנו, כענין שבתפילין שלנו נכתב שבחו ית"ש ובתפילין שלו ית"ש נכתב שבח שלנו, וכן חג המצות הוא שבח שלנו שנקרא כן ע"ש כי גרשונו ממצרים ולא יכולנו להתמחה וגם צידה לא עשינו לנו, ואנו קורין אותו חג הפסח על שום פסח הקב"ה עלינו, והנה כי כן י"ל שהעולה שכולו כלייל לגבוה הוא דורון להשי"ת וחטאת היא מכפרת עלינו, ולכן למקרא עולה קודם מפני שעיקר כוונתנו בקריאה הוא לשמו ית', אלא שהקב"ה שרצה בטובתנו צוה להקריב קודם החטאת לכפר לנו.

אך פרי תבואה

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו'. איתא במדרש כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח עי"ש. וקשה איך אמר אלו לאוה"ע הלא קיי"ל דנכרים אין מטמאין בנגעים, וי"ל על פי מש"כ אבז"ל (אגרא דכלה בהעלותך) כי ידוע שעל ידי תשובה מאהבה נהפכות העבירות לזכות וא"כ הרע שנתעורר ע"י מעשה העבירה יחול על ראש רשעים, ומזה בא דין וגבורה על שונאי ישראל. וא"כ הנגעים שהיו באים לעורר את האדם לתשובה אי כששב בתשובה מאהבה נהפך מנגע לענג, ונתהפך על שונאי ישראל וזהו שאמר להם אל תתייראו, אדרבא שובו בתשובה מאהבה ויתהפך מנגע לענג, וכי תאמרו להיות ילך הרע, לזה אמר אלו לאוה"ע שהדינים והגבורות יהיו עליהם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח כי נעשה מזה זכות.

צמח דוד

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו' והובא אל אהרן הכהן. דהנה לפעמים יבא אדם להרהור תשובה ועושה איהו עובדא להבורא ב"ה דהיינו תפלה ושאר דברים שעושה והם אינם בפנימיות לגמרי מחמת שלא תיקן את עצמו עדיין ולא עשה תשובה על חטאת נעוריו, וזהו אדם כי יהיה בעור בשרו שאת, רצה לומר שישא לבבו בקרבו באיזה הרהור תשובה לעבודת השם או ספחת פירוש שיבא לו הרהור שיחבר עצמו לאנשים צדיקים כמו (שמואל א' ב' לו) ספחני נא כו' או בהרת שיבא לו בהירות לעבודתו ית"ש, רק שכל זאת אינו בתמימות לגמרי רק מבחור מראה עצמו כן בעור בשרו, ולבו בל עמו לגמרי, אמר הכתוב שזה בא לו מחמת שלא טיהר עצמו לגמרי מחטאת נעוריו וזהו נלגע צרעת כמו שבביל נגע צרעת שבו מנעוריו ולכן הובא אל הכהן שזה האדם צריך לבא לצדיק גדול וגמור שבדורו והוא נקרא כהן ואז לחזור בתשובה אצלו לגמרי, ויבא לו יראה תמימה בפנימיותו.

נועם אלימלך

היא הפכה שער לבן. ענין זה כי ב' שערות לבנות רומז לב' המסיתים את האדם מעבודת השמ"ת, שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות, ואם המה קדמו וגורמים הבהרת איננו סימן טומאה כי באמת רצונינו לעשות רצונך אלא ששאר שבעיסה ושיעבוד מלכיות מעכבים בעו"ה (ברכות י"ז ע"א), אך סימן טומאה הוא אם הבהרת בעור אדם קדמה והיא הפכה שער לבן, היינו המגיה היצה"ר בעצמו ומתערב עם המלכיות להיות כמותם, זה הוא סימן טומאה ובכל זאת אמר הכתוב דאם כלו הפך לבן, אזי גם כי טמא הוא מ"מ אינו צריך לישב בדד כי לא ילמדו ממנו בני אדם ויכירוהו כי הוא הכופר בה' ותורתו (כסנהדרין צ"ו ע"א), אך ביום הראות בו בשר חז, היינו שמראה עצמו כאלו הוא צדיק וישר, ואז ימשך רבים עמו, אז בדד ישב מחוץ למחנה מושבו.

חתם סופר

לאסוקי שנעתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

גדול עומד על גביו בדינים הטעונים עשייה לשמה - גדר מחשבת לשמה במצות מצוה

קושיית הראשונים מ"ש שחיטה שאין מועיל אחרים רואים אותם ובגט מועיל גדול עומד על גביו

שנינו בסוגין על דברי המשנה הראשונה שבמסכתין: "וכלם - כלומר חרש שוטה וקטן - ששחטו ואחרים רואים אותם שחיתן כשירה", ולמדו בגמרא מדברי המשנה שאין צריך כוונה בשחיטה, שאילו היה צריך כוונה בשחיטה לא היה מועיל שחיתן קטן כיון דלאו בר כוונה הוא. והקשו התוס' דהרי במשנתנו מדובר שאחרים רואים את שחיתו של החשו"ו, והלא לגבי גט מבואר במס' גיטין לגבי כתיבת גט לשמה, דאע"פ שקטן פסול לכתוב גט בעצמו כיון דכתיבת גט צריך להיות לשמה וקטן לאו בר כוונה הוא, מ"מ כשגדול עומד על גביו מועיל, שהגדול מלמדו לחשוב מחשבת לשמה, ומדוע לא יועיל שחיתן קטן להצד דבעינן כוונה בשחיטה כאשר אחרים רואים אותו, אע"פ שהוא בעצמו אינו יודע לכיון לשם שחיטה.

ב' תירוצי הראשונים ביישוב הקושיא, ותליית דין גדול עומד על גביו באפיית המצות בב' התירוצים

והנה טרם ניגש לתירוצי הראשונים, עלינו להקדים שביישוב קושיא זו תלוי אחת מן ההלכות הגדולות שדנו הראשונים בהלכות אפיית המצות, והוא, אם יכול הקטן לעסוק בלישת ואפיית מצות מצווה כשגדול עומד על גביו ומלמדו לחשב ולכוין בעסקיו לשם מצות מצוה, כאשר הרחיב בזה רבינו הבית יוסף בתחילת ס' תס.

והנה התוס' בסוגייתנו (יב: ד"ה מאן תנא) כתבו ליישב, דבגמ' חולין עסקינן באופן שאחרים רק רואים את שחיתת הקטן, אבל אין מלמדין אותו לחשב ולכוין בשחיתתו לשם שחיטה המתרת, ולכן הוכיחו מינה בגמ' דשחיטה לא בעי כוונה, אבל אילו היה הגדול מלמדו לכוין לשמה לא היה אפשר להוכיח משם ששחיטה לא בעי כוונה, דאפילו אם צריך כוונה מועיל מה שהגדול עומד על גביו לשיוכל הקטן לכוין עי"ו מחשבת לשמה.

ונמצא לפ"ו כי אכן, לדינא אין נ"מ בין שחיטה לכתבת גט לשמה ובשניהם מועיל גדול עומד על גביו ומלמדו לכוין לשמה.

הב"י בס' תס מביא בשם תשובות הרשב"א (ח"א סי' כ, תקצ) שחולק על תוס' וסובר כי אכן ישנו חילוק יסודי בין גט לשחיטה, דבגט דווקא אמרו חכמים שמועיל גדול עומד על גביו, כיון שהמעשה בעצמו מוכיח שעשה לשם גירושין של אותם איש ואשה שהרי כותב שמם בגט, אבל בשחיטה שאין שום הוכחה מעצם המעשה שעשאה לשמה אין מועיל מה שגדול עומד על גביו לומר שאכן למד לעשות לשמה, כי אולי לא הועיל מה שהגדול עומד על גביו, ולא למד ממנו לכוין מחשבת לשמה כראוי, ועל כן בשחיטה פוסל אפילו גדול עומד על גביו.

בביאור טעם החילוק בין מחשבת לשמה של כתיבת גט ושחיטה ואפיית מצה למעשה גירושין וקידושין גופא מצאנו כמה נוסחאות בדברי האחרונים, ונעתיק בזה מלשונו הזהב של הגאון בעל העונג יו"ט (א"ח סי' ב, ולדרכו נראה שנתכוין גם הבית מאיר הנ"ל, וכ"כ בארוכה בקובץ הערות סי' עו):

וטעמא דמילתא נ"ל, דדוקא גבי כתיבת הסופר הוא דמהני גדול עומד ע"ג, אבל לענין קדושין וגירושין דבעל עצמו, וכן לענין תרומה, לא מהני, משום דבאמת במחשבה שהצריכו חכמים עם המעשה יש תרי גוונא מחשבות, א' מחשבה המורה על עשיית המעשה, דהיינו שהוא צריך לחשוב בדעתו למה הוא עושה מעשה הזאת, ועיקר פעולת הדבר נגמר ע"י המעשה, רק שאמרה תורה שאין המעשה פועלת אא"כ מחשב בדעתו בשעת עשייתו למה הוא עושה דבר זה.

ויש מחשבה שהיא בעצמה גורמת ופועלת ענין המעשה, כמו גבי גט וכל הקניינים, שאין האשה מתגרשת אלא אם הבעל רוצה, ואין המקח נקנה אא"כ המוכר ולוקח רוצים להקנות ולקנות, רק שאמרה תורה שאין הגט נגמר בדברים ורצון לחדוד אא"כ נעשה הדבר ע"י מעשה, כגון גט ע"י כתיבת ונתינת ספר כריתות, ומקח ע"י מעות ומשיכה, אבל באמת גם הרצון שלהם פועל הקנין, ואינו בא להורות על פעולת המעשה למה עושה אותה, רק שהוא מעצם הקנין אלא שאין רצון הלוה עושה פעולתו רק ע"י מעשה.

ואחרי אשר חלקנו עניני המחשבות זה מזה, נראה ברור, דהך מילתא דגדול עומד ע"ג, לא מהני אלא בדבר שאין הכוונה מעצם הפעולה, ועצם הפעולה נגמר ע"י מעשה, רק שהמחשבה באה להורות על המעשה, ולחשוב למה הוא עושה מעשיו ע"ז מהני גדול עומד ע"ג ומלמד לכוין למה הוא עושה, כמו בכתיבת הסופר שאין צריך אלא לכוון שהוא כותב כדי שע"י גט זה תתגרש האשה מבעלה אבל הוא בעצמו אינו מגרשה, ומחשבה כי האי מהני אף אם אין הכותב בעצמו יכול לחשבה.

אבל בבעל הגרש שצריך שיהא בו דעת לגרשה ושיתרצה לזה, ורצונו הוא מעצם פעולת הגירושין בזה לא מהני גדול עומד ע"ג ובעינן שהבעל בעצמו יהא בכחו להתרצות ולחשוב לגרשה ואם הוא בעצמו אין בו דיעה מפני שהוא קטן לא מהני גדול עומד ע"ג ובעינן שיהא נתינת הגט ומחשבתו מכחו ולא מכח גדול עומד ע"ג, וכן בכל הקניינים לא מהני גדול עומד ע"ג, וכן גבי תרומה נמי לא מהני מהאי טעמא.

חקירת העונג יו"ט בגדר מחשבת לשמה אם היא מחשבה הפועלת או בגדר כוונה גרידא

ואחר ביאורו זה של העונג יום טוב בטוט"ד בביאור ב' סוגי המחשבות שישנם, הולך העונג יו"ט וחוקר בגדר מחשבת לשמה הנצרך בטויית ציצית ועיבוד ס"ל וכדומה, לאיזה מב' סוגי המחשבות הנ"ל הוא שייך, האם גדר מחשבת לשמה היא מגדר מחשבה הפועלת, או דילמא אי"ז אלא כוונה גרידא על עשיית מעשה שהמעשה בעצמו פועל הכשר הדבר.

וכתב שם העונג יו"ט דלגבי מחשבת לשמה של ציצית וס"ת וכדומה אי"ז בגדר כוונה גרידא על מעשה שהמעשה פועל הענין, אלא המחשבה גופא פועלת את ההכשר של הציצית, וזאת משום שענין מחשבת לשמה הוא שהקפידה תורה שהחפץ של מצוה יתייחד תיכף מתחילת עשייתו לשם המצוה, וכיון שענין המחשבת לשמה הוא לייחד את החפץ המושך בעמוד ח'
ג

וכתב הרשב"א דבפלוגתתו נגד בעלי התוס' תלוי דין קטן העוסק בעסק המצות וגדול עומד על גביו ומלמדו לעשות לשמה, דלשיטת תוס' שבשחיטה מועיל גדול עומד על גביו אע"פ שאין שום הוכחה שלמד הקטן לעשות לשמה, כמו"כ בעסק אפיית המצות יועיל גדול עומד על גביו שייחשב הקטן כעושה לשמה.

משא"כ לשיטת הרשב"א גופא, שכל שאין לנו הוכחה שלמד הקטן לעשות לשמה אין מועיל גדול עומד על גביו, א"כ גם לגבי מצות מצוה כיון שאין לנו שום הוכחה שעשאה הקטן לשמה אין מועיל גדול עומד על גביו, והמצוה פסולה לצאת בה יד"ח בליל ראשון.

תמיהת האחרונים מדוע לא מצאנו שיוכל קטן לקדש ולגרש ולהקנות ע"י שגדול עומד על גביו

והנה גדולים וטובים מן הגאונים האחרונים דנו בענין זה שמועיל מחשבת קטן כשגדול עומד על גביו ומלמדו לעשות לשמה, דא"כ מהו הפשיטות שמצאנו בכל מקום שקטן אינו בר עשיית קנין ואינו בר עשיית קידושין וגירושין וכדו', והלא אמרינן דכשגדול עומד על גביו ומלמדו לעשות לשמה למד הוא הימנו ומכוין לעשותו לשמה, [ולשיטת תוס' לא בעינן כלל הוכחה לזה], וא"כ נעמיד גדול על גביו אשר ילמדנו לחשב בקידושי או בגירושיו בדעת שלימה, וממילא תועיל מחשבתו לפעול כל העניינים התלויים בדעת כפי שמועלת עצה זו לענין מחשבת לשמה.

שיטת הנובי" במחודשת דגם בקידושין וגירושין מועיל גדול עומד על גביו

והנה דבר חידוש פלא מצאנו בספר בית מאיר (אבן העזר סי' קכא ס"ו) בשם הנודע ביהודה (הידוש זה לא נמצא בספרי דבי רב הנובי"א, אלא בספר 'אור הישר' - הוא חיבור שנתחבר בימיו על פרשיית 'גט קליווא' הסותרת - העתיקו בשם קדשו) שאכן השווה בין הנידונים, ומדבריו נראה כי אכן גם בקידושין וגירושין יש לדון שיועיל גדול עומד על גביו ומלמדו לעשות מעשה הקידושין או הגירושין, ואז הוי עכ"פ בגדר ספק אם חלו מעשיו, (והא דלא הוי דאי גירושין משום דמספקא לן אם באמת למד הקטן לעשות לשמה וליכא הוכחה, ונראה דכ"ז לשיטת הרשב"א ותוס' גיטין כב. דבעינן הוכחה, אבל לשיטת תוס' בסוגין שלא בעינן הוכחה לכאורה יועילו מעשיו בתורת דא"א).

הסכמת האחרונים שבקידושין, גירושין ומקח לא יועיל גדול עומד על גביו וביאור החילוק מדיני לשמה שמועיל גדול עומד על גביו

אמנם כל האחרונים נקטו לדבר פשוט שאין מועיל גדול עומד על גביו לשיוכל עי"ז הקטן לקדש ולגרש ולפעול כל עשיית חלות התלוי בדעת, ואין חוששין אפילו מספק לקידושי או גירושיו כשנעשו עם גדול עומד על גביו, ואמנם

מאוצרות רבותינו

מרבוה"ק מבעלזא על הרף

מינוי לשחיטה שהיא מן הצואר בו ממקום ששח חטו (כ"ד ע"א)

מינוי שו"ב לשליח ציבור לעבור לפני התיבה

הנה מבואר בגמרא שמקום השחיטה הוא במקום ששח, היינו במקום שמשם הוא מוציא את הקול וההברות, מכח זה הקפיד הרה"ק רבי פינחס מקאריץ ז"ע, ששו"ב לא ישמש כשליח ציבור, ולא יעבור לפני התיבה, כי השוחט משבר את הקול, ושוחט במקום שיוצא שם הקול, ואילו השליח ציבור צריך לעשות להיפך, לתקן את הקול ולחזקו, כי תכלית עבודת השליח ציבור הוא לקרב נשמות ישראל, ולהביא חיות לנשמות ישראל, ואילו השוחט הוא מוציא את החיות של בעלי החיים (אמרי פנחס, שער סדר היום, אות נט).

אמנם כבר כתב הגה"צ בעל 'צור יעקב' מפרוביזנא זצ"ל (שו"ת צור יעקב סימן כקט) שאין זה מצד עיקר הדין, ולכן גם אותם הצדיקים שהקפידו בזה, נהגו בזה רק סלסול לעצמם, אבל לא היה זה בתורת הוראה לרבים בכל מקומות מושבותיהם, וזה לשונו: "וידוע דזה שלא יתפלל שו"ב בר"ה ויו"כ הוא מילי דחסידות שנהגו קצת צדיקים, והרבה צדיקים מפורסמים לא הקפידו, רק דבמקום שהקפידו הנהיגו כן בבית המדרש שלהם, אבל לא היה ח"ו בקבלה על עצמם, ומעיקר הדין אין מקום לזה", עכ"ל.

והנה בדבר מנהגם של רבוה"ק ז"ע בענין זה, מצאנו עדות נאמנה על כ"ק מן מהר"ש ז"ע, שכאשר נשאל פעם אודות שו"ב שהוא גם חזן אשר מבקש לעזוב את מלאכתו, הורה לו מרן הגמשיך הלאה, ומדבריו נשמע שלא חש לזה שהוא גם שו"ב וגם חזן, כפי שמביא הגה"צ רבי יחיאל מיכל היבנער זצ"ל אבד"ק ניזנוב (שו"ת הד"ה), בהאי לישנא: "סיפר לי מחותני השו"ב המופלג מס"ג, כי בראשית מלאכתו היה שו"ב ושליח ציבור במקום אחד במלכות פרוסיה, והיה לו ל"ע צער גדול בנים, ונתייעץ עם מרנא ורבנא שר שלום מבעלזא ז"ע אם לעזוב עבודתו, והשיב לו אמת שדרך של החזן לפעמים לכיין למצוא חן בעיני הנשים, ורובא דרובא בעיני אנשים, אבל באומרו ואני ברוב חסדך יקשר את עצמו עם אבות הקדושים, ויכוין להנשמות להשמות הקדושים שבראשי תיבות וסופי תיבות,

יהיה ש"ץ בימים הנוראים, כי יש עולם א' שו"ב אינו יכול להיכנס לשם (לוח תמידים סדרם, סליחות, בשם זקינו הגה"ח רה"י ר' שלום בראנדער זצ"ל), ומסופר שפעם בשבת חנוכה לפני קריאת התורה, כאשר הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל נכנס לדבר עם מרן אודות העליות והקוראים כבכל שבת, שאלו מרן: "מי התפלל שחריית?", ענה ר' שלום שכיבד את הרה"ח ר' הערצקא קנופף ז"ל, שהיה מכוונה ר' הערצקא שוחט, נענה מרן בתמיחה: "בשבת כזו כיבדת שוחט להתפלל שחריית? (בקודש פנימה, חלק ב, עמוד רפח).

וילך לבטח דרכו, ושאלת הריאה ישאל מגדול הימנו, או ממי ששוה אליו או מקטן ממנו, ומזה לא ירא מצער גדול בנים, עכ"ל.

אמנם כן, הקפידו רבוה"ק ז"ע שלא לשלוח שו"ב לפני התיבה, אבל לא מפני הקפידה הנ"ל ששו"ב לא יהיה חזן, רק מפני שנהגו בכל מיני ענינים כדלהלן שלא להתחיל ולא לסיים עם שו"ב, ולכן לא הסכימו לשלוח לפני התיבה שו"ב דוקא לתפילות הראשונות והאחרונות של שבת, אבל לשאר תפילות היו שולחים לפני התיבה גם שו"ב, שלא כקפידתו של הרה"ק מקאריץ ז"ע שהיה מקפיד בכללות על כל התפילות ועל כל הזמנים.

וכך מעיד המשב"ק הרה"ח ר' יצחק לנדאו ז"ל (בקודש פנימה, חלק ב, עמוד צח): "בהוראת מרן, לא כיבדו אדם המכון כשו"ב לעבור לפני התיבה לתפלת קבלת שבת שהיא התפלה הראשונה של שבת, ולא למנחה של שבת שהיא התפלה האחרונה של שבת, וכן לא כיבדו שו"ב שיעבור לפני התיבה בפסוקי דזמרה ובתפלת מוסף, כי תפלות אלו המה ההתחלה והסיום של תפלות היום, רק לתפלת שחריית נתן מרן רשות לשוחט לעבור לפני התיבה".

ומסופר של עזר, שכאשר עלה הרה"ח ר' משה שוסטר ז"ל מדייטשלאנד לארץ הקודש, לאחר מלחמת העולם השנייה, שבת בשבת קודש בצל מרן ז"ל בתל אביב, ואז רצה הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל לכבדו שיעבור לפני התיבה לתפילת קבלת שבת, והציע את הדבר לפני מרן, נענה לו מרן: "שאל נא אותו אם שימש כשוחט בחוץ לארץ", ואכן נתברר שהיה שוחט כמה חדשים בצעירותו, וכבר עברו שנים רבות מאז, עובדה זו היתה נעלמת ושכוחה לחלוטין, אך מרן הרגיש בכך, ולא נתן לכבדו בתפילה הראשונה של שבת.

אמנם בימים הנוראים ובשבתות מיוחדים כן הקפידו בבעלזא שלא לשגר לפני התיבה מי שהוא שוחט, וזאת מחמת מה דאי' בספר 'אורחות חיים', שיש להזהר שמי שהוא שו"ב לא

קפידא זו שלא להתחיל ושלא לסיים עם שו"ב, לא היתה נהוגה רק לענין לעבור לפני התיבה כש"צ, רק בכל הדברים נהגו רבוה"ק בענין זה שלא להתחיל ושלא לסיים עם שו"ב, כך גם לענין קבלת קוויטלעך, שנהגו שלא יכנס שו"ב ראשון וגם לא יהיה האחרון, רק באמצע בין שאר האנשים, וכיוצא בזה גם לענין נתינת שלו'. גם בחלוקת שיריים הקפידו שלא לתת ראשון למי שהוא שוחט, וגם לא לסיים בשוחט.

וסיפר הגה"צ רבי העניך פאדואו זצ"ל גאב"ד לאנדאן, כי פעם אחת הגיע מירושלים לתל אביב, ובידו שני קוויטלעך ששלחו חסידים בידו, כמובן שהכניסו אותו בקודש פנימה ראשון, מאחר שכבר אז שימש כרב ומו"צ בעיה"ק ירושלים, ומרן הפליג לכבדו עד מאד, אבל אז התחיל מרן לדון איזה קוויטלעך לקרוא ראשון, והכריע מרן על אחד הקוויטלעך שאינו יכול לקרוא אותו ראשון ויילל ער איז דאך א שוחט, שאל רבי העניך והלא היום הוא אינו שוחט, השיב כ"ק מרן ז"ע: "אבער ער איז אמאל געווען א שוחט".

עוד סיפר הגה"צ רבי העניך זצ"ל, שפעם אחת הגיע מירושלים לתל אביב להשתתף באחת השולחנות שנערכו בימות השבוע, והוא הגיע יחד עם בנו הגאון ר' יוסף שליט"א שהיה אז ילד צעיר, והנה לאחר עריכת השלוחן, ניגש אל כ"ק מרן ז"ע אחד הנוכחים ונתן את ידו לקבלת שלום, כ"ק מרן ז"ע אכן הושיט לו את ידו, אבל מאחר ומלפנים שימש איש זה כשוחט, לכן לא רצה מרן להיכנס כעת לחדרו, כי הקפיד שלא לסיים עם שוחט, לכן שאל אם יש עוד מי שלא קיבל שלו', לאחר ששאל מספר פעמים ואף אחד מהנוכחים לא השיב, אמר רבי העניך לכ"ק מרן ז"ע על אודות בנו: "מיין קליינער האט נאך נישט שלו' גענומען" (המשך המעשה היה, שכ"ק מרן ז"ע הביט על הילד, וברצותו שלא לפגוע בכבודו על כך שאמר עליו שהוא א' קליינער, אמר מרן: "ער איז ארנישט אזוי קליין, ער איז גאנץ גרויס" - תשובה ל"א ראה"ו שיהי').

רבותינו מבעלזא זיע"א המשך מעמוד ב'

במקום שהיה צריך לדבר, כי בהצפור החיה כתיב ושלח את הצפור החיה על פני השדה, דהיינו אדרבה שיצפצף בקול, וזה מרמז על אותן אנשים שצריכים לומר ואין אומרים. והנה המנחות והנסכים ג"כ מרמזים על זה, כי היין מרמז על קדושת הלויים שאומרים שירה בפה, כמ"ש (ברכות ל"ה ע"א) אין אומרין שירה אלא על היין. והשמן מרמז על השתיקה, כמ"ש בזה"ק (ח"ג קע"ז ע"ב) שהשמן והקטורת הם בחשאי. הוא ג"כ ע"ז הרמז, השמן מרמז לשון הרע, היינו שאם דיבר לשון הרע שמעתה ישתוק כנ"ל, והיין מרמז על אותן שצריכים לומר ואינם אומרים, על כן צריך במצורע מנחה ונסכים, עכדה"ק.

שצריך לאומרם ולא אמרם מפני שפלות, אבל זה השפלות אינו ראוי והגון, וצריך התחזקות ע"ז לאמרם. ועל זה בא הרמז, דהנה רש"י ז"ל כתב על עץ ארו ואזוב - לפי שהנגעים באים על גסות הרוח מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת ואזוב, גם הצפרים באים מפני שהנגעים באין על לשון הרע שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפסין תמיד בצפצוף קול (ערכין ט"ז ע"ב). וזה הוא הרמז, כי הצפור השחוטת מרמז על לשון הרע, ותקנתו שישתוק מלשון הרע, ועל זה דייקא הציפור 'השחוטת' - שעכשיו בטל קולו. והציפור החיה מרמז על מי ששתק

משולחן גבוה המשך מעמוד א'

והיה צריך לחכות שמונת ימים היה אצלו בחי' דין, וזהו כאשר צוה אותו אלקים, ע"כ.

ולהבין זאת מהו בחי' דין שיש כאן וי"ל שזאת מרמזת כאן התורה אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים, דמצד זאת הטמאה אי אפשר למול עד היום השמיני והו בחי' דין כיון דהמניעה הוא מצד הטמאה - טומאת היולדת, וזה המשך הכתוב, אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים, וע"כ וביום השמיני ימול בשר ערלתו, דוקא ביום השמיני אחרי שעברו ימי הטמאה, ואצל נקבה כתוב ואם נקבה תלד וטמאה שבעת ימים, ודמשך בחי' הדין שבעת ימים, ולכן אפשר לתת השם לנקבה אחרי שבעת ימים, [דאי' דנתינת השם לנקבה הוא כמו המילה אצל זכר].

ס"א שב"ק פ"ר תוריע תשע"ו

פניני אגדה ודרוש על סדר העמודים הנלמדים חולין יג. בז-כח:

הרב אליהו שמוטץ שליט"א • בית שמש

יא. דאמר קרא 'ונתח אותה לנתחיה', 'אותה לנתחיה' ולא נתחיה לנתחים.

חשבון הנפש בלא ייאוש

ואפשר עוה, על דרך שאמר חז"ל 'ונתח אותה לנתחיה' ולא נתחיה לנתחים, היינו על פי דברי קודש הרבי ר"מ מקאזניץ זצלה"ה ז"ע, על דברי רש"י ז"ל 'כתית למאור' ולא כתית למנחות (שמות כ"ו), היינו אף שהזהרתך להיות 'כתית', הוא רק 'למאור' שתאיר עצמך על ידי הכנעה, ויתלהב לבך על ידי זה לעבודת השם יתברך, ולא כתית למנחות, מלשון מונח, רק שעל ידי הכנעה תתחזק ותתקן מעשיך.

זה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, כי לא כל אדם יוכל לחשוב חשבון נפשו בשלימות, ואם יחשוב כל כך יאמר נואש ח"ו, ולא יעשה כלל. שמוח ישראל (פר' שמיני)

יא. וליחוש דילמא טרפה היא, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא.

מדוע כהיום רוב הבהמות נטרפים

ומעתה תבין הא דמפורסם הדבר בדברי חז"ל רוב בהמות הקדושות הן, והנה אנחנו רואים בזמן הזה ותהי להיפך.

אך הוא לדעתי, בדורות הקודמים היו ברוב הניצוצות הקדושות הוא בחינת הטוב בתוכו, והיו כשרות כדי שיאכלם ישראלים. והן היום שכבר נתברר הטוב ולא נשאר רק מעט, כי הוא עקבות משיחא אשר חוצפא יסגי (סוטה מט) היינו הרע הוא ביותר, על כן על פי הרוב הבהמות הטהורות נטרפים, בכדי שלא יאכלום בני ישראל, הבן היטב. בני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ב דרוש ז)

יב. אמר ליה, לכי תיכול עלה כורא דמלחא.

חריף ובעל שבל יש בו יותר מחלקי מלח

מתכונות הגוף, כאשר נודע לחכמי הטבע שעמדו על הבחינה, כשחלקו גויית האדם לחלקיו על ידי חכמת הכימיה, נמצא שגוף האדם מורכב ממים ושמן וסיד ומלח, ומצאו במופת, שכל אדם אשר בעת חייו היה יותר חריף ובעל שכל, יש בו יותר מחלקי מלח.

ובזה יש לפרש כונת חז"ל במסכת קידושין (כ"ט) הוא ללמוד וכו' ר"י אומר אם היה בנו ריוז וממולח כו' בנו קודמו, ורבים לא ידעו לפרש מה הוא זה ממולח, עד ששלחו ידם להגיה בש"ס וכתבו ממולח במקום ממולח. ולפי דעתי הכוונה הוא שבנו ממולח, דהיינו שיש לו הרבה חלקי מלח, לרמוז שהוא חריף ובעל הבנה.

נודע ביהודה (הקדמה מבנו) וזה יש לומר מה שאמר לך תיכול עלה כורא דמלחא, ולהנ"ל הוא מליצה, שלא תוכל להבין כי אם אחר שתאכל כור מלח, שיהיה לך הרבה מחלקי מלח ואז תבין הדבר לאשורו.

פרדס יוסף (ויקרא ב ג)

כז. פרק השוחט.

בחרב וסבין ישראל יש קדושה

בסוד השחיטה, וה' דברים הפוסלים אותה. והענין, כי המיתה מאליה, יהיה הריגתה על

שחט רוב שנים לא נטהר, אמנם בעוף אינם מתגלגלים אלא על אחו, ובסימן אחד יספיק ויקבל עונשו ותטהר לאכילה.

טעם לחמשה דברים המפסידים השחיטה

ובטעם ה' דברים המפסידים את השחיטה נאמר, כי שהייה, שהנפש שוהה לעלות מפני עיכוב שיש לה עדיין בקליפות ופסולה. חלדה כיוצא בה, שהרי היא טמאה כחולדה זו שהיא מסתרת עצמה מן החיצונים ואינה יכולה, וטמאה היא ובשרה פסול. דרסה שהיא דרוסה מהנכרי וטמאה היא. והגרמה שהיא יורדת דרך מעלות מות, ודרכי שאול צעדיה יתמוכו. ועיקור שהיא קשה מן הכל, שנעקרה מן הקודש ולא תשוב עוד לראות אור. ומפני שהסכין פגום הפוגמת הנפש ושוהה ואינה עולה למעלה מיד, וכן מחליד אותה אל תוך הקליפות, וכן דורסת אותה, וכן מורידה לשאול, וכן עוקרת אותה מן הקודש. אבל סכין כשר מוליך ומביא, מוליכה הנשמה אל הקודש, ומביאה באדם אחר כך בגלגול כשר, וזה שלא כן טמאה היא הנפש הזאת, ולא תקרב ותצא החוצה.

חסד לאברהם (מעין ה' נהר לב)

כז. רבי יהודה אומר עד שיחוט את הזורדין.

רמז בתורה לשיטת רבי יהודה

התנא רבי יהודה הוא האומר גמר התיקון עד שיחוט את הזורדין, הוא בחינת שר הטבחים. ונרמז הדבר בתורה 'והמזנים מכרו וכו' שר הטבחים' (בראשית לו א), וסמיך ליה 'ויחי בעת ההוא', 'עת' בגימטריא 'קנה ושת', 'וירד יהודה', היינו וירד יהודה, לרמז רבי יהודה סבירא ליה גם כן וירדין, והוא אשר יהיה גמר התיקון במחית עמלק, על ידי משיח הבא מיהודה, וגם כן 'ויקנהו פוטיפר', 'ויקנהו' לשון קנה, הבן הדברים וינעמו לחיכם.

בני יששכר (מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ד אות קכא)

כז. ואימא מזנבו.

גם הווא אמינא של הגמרא דבר גדול הוא

פעם שאל רב מפורסם אחד את פי רבנו [הרה"ק ר"ש מבאבוב זי"ע], הטעם שעורכים סעודה ואין אומרים תחנון בשיתסר ושיבסר של חודש אדר, ענה לו רבנו שזקנו חברי חיים נהג כך על פי הגמרא בריש מגילה ששקלינן וטרינן התם איזה שני ימים מוסיפים לכני הכפרים לקריאת המגילה, ופרכינן ואימא שיתסר ושיבסר, ואפילו סברת הווא אמינא של הגמרא דבר גדול היא, על כן עושין אותם יומי דפגרא.

לעג הרב ואמר: ובכן ואימא בזנבו.

השיב לו רבנו, אין הכי נמי, ידוע מהאחרונים דמהותה של השחיטה היא ענין נטילת הנשמה, ולזה פריך הגמרא ואימא בזנבו, כי גם על ידי שחיטת הזנב תצא נשמת הבהמה, מתוך שיצא משם כל דמה, ובכן גם במסקנת הגמרא שזה אינו מקום השחיטה, עדיין אמת הדבר שמהותה של שחיטה מתהוה אף התם בצאת הנשמה.

והוא הדין בנידון דין אליבא דהוה אמינא ישנן בשיתסר ושיבסר אורות עילאות המכשירות אותם להיות ראויים לימי קריאת המגילה, ובכן אף אחר שהגמרא מדחה הדבר מהפסוק 'לא יעבור', זאת אומרת רק דהלכך אי אפשר לקבוע בפועל לקרות המגילה בימים אלה, אבל אכתי נשאר המציאות שאמנם יש בהם הארות עילאות.

כרם החסידות (ח"ג)

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

המל מילה שלא בזמנה בשבת האם יצא

מילה בזמנה דוחה שבת

בפרשתנו (יב,ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ובגמ' שבת קל"ב. וביום השמיני ימול בשר ערלתו - ואפילו בשבת, ובש"ע י"ד הלכות מילה סי' רס"ו: דמילה דוחה יום טוב ושבת, בזמנה, אבל שלא בזמנה, אינו דוחה שבת.

אי עביד מהני או לא

ובפתחי תשובה הביא מתשו' עיין רבי עקיבא איגר (סי' קע"ד) שנשאל במל בשבת שלא בזמנו אי אמרינן ביה דעביד לא מהני והוי כאילו נחתך העור מעצמו או ע"י עובד כוכבים דצריך להטיף דם ברית או כיון דרק יומא קגרים אין זה בכלל אי עביד לא מהני, דהנה בתמורה ד: פליגי בה אב"י ורבא דאב"י ס"ל: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד. אם עביד - מהני, דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי, רבא אמר: לא מהני מידי, והאי דלקי - משום דעבר אמירא דרחמנא הוא, והנידון הוא כיון יש איסור למול שלא בזמנה בשבת לרבא דס"ל אעל"מ הו"ל כאילו לא מל לגמרי ויצריכו להטיף דם ברית. ונצטט קצת מדברי האחרונים בהאי הסוגיא דאי עביד לא מהני השייכים לנידון דידן.

האם נקט הרמב"ם להלכה כאב"י

הנה הרמב"ם בפרק ג' מהל' גירושין (הל' י"ט) כתב: הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זה גגורשת, כתבו וחתמו בו ביום בודון ונתנהו לה אינה מגורשת, שהרי העדים פסולין מן התורה, וכתב בשער המלך שם: הנה מכאן הוכיח מוהר"ש יפה בתשו' כ"י הביאו הרב משנה למלך (בהל' מלוה פ"ח דין א') דפסק רבינו הרמב"ם בהאי פלוגתא דאפליגו אב"י ורבא בריש תמורה אי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד אי מהני או לא מהני דלרבא לא מהני ולאב"י מהני דפסק כאב"י דאמר מהני יע"ש, ונרא' כונתו מ"מ רבינו גבי כתבו וחתמו בשבת בודון אינה מגורשת מטעמא דהעדים פסולים ול"ל האי טעמא תיפוק ל"י דכיון דא"ר ל"ת מלאכה אי עביד לא מהני והגט אין בו דין גט ופסול, אלא משמע מיני' דנקט כאב"י דמהני.

רק היבא דהעצם מעשה הוא מעשה איסור אמרינן אעל"מ

ובשעה"מ שם הקשה על דברי המוהר"ש יפה כמה קושיות וע"כ מבאר דאף לרבא לאו בכל אופן אמרינן הסברא דאעל"מ, ח"ל: אשר על כן נראה לי לחלק ולומר דהכרע מוהר"ש יפה לא קיימא באפ"ן, והוא זה דע"כ לא קאמר רבא דלא מהני אלא היכא דהמעשה עצמו הוא האיסור כגון לאו דגוילה דהוה מקשינן מינה לרבא וכן תמורה דמקשי' מינה לרבא דהתמורה עצמה היא האיסור, [דע"ו שפיר שייך לומר דכיון דהעצם מעשה הוא מעשה איסור דהתורה אמרה אי עביד לא היני מעשין] מה שאין כן הכא בכתיבת הגט דהמעשה עצמו דהיינו כתיבת הגט או שחיטת הבהמה או מכירה [בשבת] וכל הני דהמעשה עצמו אינו אסור ויומא הוא דקא גרים אז כ"ע מודו דמהני ומעתה נתיישב הכל ואין הכרע דרבינו פוסק כאב"י כמ"ש מוהר"ש יפה אחר זמן ראיתי להרב בני

חיי י"ד סימן של"ד ד"ע ע"ב שחילק כמ"ש יע"ש, עכ"ד השער המלך.

וכסברתו כתוב בט"ז חו"מ סי' ר"ח ח"ל: דהקונה קנין בשבת דהמקח קיים, ולא אמרינן אי עביד לא מהני. דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עביד לא מהני, וכההיא דפרק האשה שפלו [כתובות פ"א]: השתא דאמרי רבנן לא לזבין בנכסי אחיו אי עביד חבין לא הוי זבינא, מטעם כל מאי דאמרי רבנן לא תעביד אי עביד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, וכן בפרק מרובה [ב"ק] דף ע: דוק לי גניבתך בשבת ותקנה לי חצרי וכו', דקני אף על גב שהוא חייב מיתה כדאייתא שם. ומשו"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה, הויא מכירה בדיעבד. ומשו"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר מכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עביד מהני. וסברא טובה היא לחלק כן, דדוקא ביש ריעותא בעיקר המעשה הוי כאילו לא נעשה, ע"כ.

וכמוכן שגם לענינינו בנידון דידן במל מילה שלא בזמנה בשבת דעצם מעשה מילה כשלעצמה איננה מעשה איסור אלא יומא דקא גרים לא אמרינן ב"י אעל"מ.

וסברא דומה לזה כתב השעה"מ שם בשם הש"ך ח"ל: עוד ראיתי להרב בעל ש"ך חו"מ (סי' ר"ח) דע"כ לא אמרינן דלא מהני אלא בגוילה ודכותיה דאי אפשר לעשות המעשה אלא בהעברת הלאו משא"כ הכא גבי שבת דהא אפשר לעשות בהיתר דהיינו שימכרנו בחול משום הכי אמרינן דמהני.

רק היבא שיתוקן האיסור בזה אמרינן אעל"מ

ובנתיבות המשפט בחו"מ סי' ר"ח (סק"ב), הקשה על הש"ך דכתב כנ"ל דכיון דהוא מעשה היתר לא אמרינן ב"י אי עביד לא מהני, מדברי התוס' בתמורה ד: דהקשו על ד' רבא דס"ל אי עביד לא מהני ח"ל: רבא אמר לא מהני מידי - קשה אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול, ע"כ. והק' בנתיבות דלפי הש"ך שוחט על החמץ הו"ל מעשה היתר וא"כ גם רבא מודו בה דאי עביד מהני ומאי קו' התוס' וע"כ מת' הנתיבות ח"ל: ולכן נראה, דהנה בלא"ה קשה משהו בשבת דשחיטתו כשירה [חולין י"ד]. ולא אמרינן דאי עביד לא מהני, וע"כ צ"ל כמ"ש בספרי חוות דעת ביו"ד סימן א' [סק"ג] דלא אמרינן אי עביד לא מהני רק במקום שמתקנין האיסור שעשה במאי דלא מהני, כגון באונס שגירש [תמורה ה.]. דאם נאמר דלא מהני ואין גיטו גט נתיקים מה דאמר רחמנא [ולו תהי' לאשה] ונתקן האיסור, ע"ש, משא"כ בשוחט בשבת, דאף אי נימא דלא מהני ואין שחיטתו שחיטה, מ"מ עבירה דנשחט נשמה לא נתקן, משא"כ בשוחט פסח על החמץ מקשה שם התוספות שפ"ה, דשם שחיטה דוקא בעינן ונוחר ומעקר על החמץ פטור, ראוי לומר שפיר דלא מהני, דאם שחיטתו אינה שחיטה אינו עובר על לאו דלא תשחט.

וכדברי הנתיבות כתב לתרץ גם בשער המלך שם בשם המוהר"ש"ץ ובשו"ת רעק"א (ח"א סי' קכ"ט) דרק היכא שעל ידי שיאמרו דאי עביד לא מהני

יתקנו מעשי העבירה וכדוגמא שהביא הנתיבות במאנס שאסור לו לגרש ואם גירש ויאמרו דהגט לא מהני אז יתוקן חטאו או באופן אחר המבואר בשו"ת רעק"א שם היכא דקידש את האשה באיסורי הנאה ונהנה מאיסור הנאה דאי אמרינן אי עביד לא מהני ואינה מתקדשת אז יתוקן החטא שנהנה מאיסורי הנאה, ורק באופן כזה אמר רבא אעל"מ משא"כ בשוחט בשבת או מל מילה שלא בזמנה בשבת דלא יתוקן חטאו ע"י שתאמר אי עביד לא מהני, אזי גם רבא מודה לאב"י דאמרינן אי עביד מהני.

רק באיסור פרטי

אמרינן אעל"מ ולא בלאו כללי

ועוד מתרץ בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' קכט) בתי' נפלא ח"ל: אילו הייתי כדאי להרים ראש נגד רבותינו הקדושים הראשונים, הייתי אומר דאי עביד לא מהני שייך רק היכא דהלאו על ענין פרטי, כמו הני דריש תמורה בלאו דלא יחליפנו ולא תפדה דמפרשינן לקרא דלא יהא כח להחליף ולפדות וחילופו ופדויו כלא ה', משא"כ במקום שנאמר דרך כללי, כמו לא תעשה כל מלאכה [דשבת] דא"א לפרש שלא יהא לו כח לעשות מלאכה, דודאי אם יבנה בית או יטע כרם יהי' בנוי ונטוע וא"כ פירושו דאינו רשאי לעשות,

מש"ה כל שישנו בכלל זה הלאו, ל"ש ביה א"ע לא מהני, וניחא בפשוטו מתני' דהשוחט בשבת, וכן האי דזרוק גניבותך לחצירי [בשבת], הגם דעבר איסור הוצאה מועיל לקנין, ויראה לי ראייה מגט שכתבו על איסורי הנאה דלא אמרינן כיון דאיכא איסור וכמ"ש התוס' גיטין (דף ט) אי עביד לא מהני דהא מתוקן האיסור בהכי, דאם לא יהיו הגירושין לא יהיה נהנה מהאיסור, וכן בשוחט בסכין של ע"ז דכתב הרא"ש פ"ק דחולין דהבהמה מותרת נימא א"ע לא מהני, ויהיה כמו נחירה ולא נהנה ולא עבר, אלא על כרחך כיון דא"א פשיטה פירוש הקרא דאין לך כח ליהנות, דהא פשיטה דאפשר לו ליהנות, אלא פירושו דאי אתה רשאי ליהנות, ומשום הכי לא שייך באיסור זה א"ע לא מהני.

ביאור דבריו דכיון דבאיסור שבת נכללים גם שאר מלאכות דא"א לומר בהן דלא מהני כדוגמת בונה דודאי הבנין עומד על תילה וכן בעב"ז דיש בהן הנאות שא"א לומר בהן אי עביד לא מהני ע"כ לא אמרינן ב"י אעל"מ ופשוט היא, וכדברי כתוב במנחת חינוך (מצוה שס"א או' א) ח"ל: ע"כ נלע"ד ברור דהאי כללא דאעל"מ לא שייך רק היכי דהלאו הוא על ענין פרטי כמו הנך דריש תמורה לא יחליפנו ולא ימיר מפרשינן ל' להאי קרא שלא יהיה לו כח להחליף ולהמיר ואם עבר והחליף או המיר חילופו ותמורתו כלא ה'. וכן בלאו דלא תפדה ובאונס שגירש ותורם מן העצה על היפה וממין על שאינו מינו דכל הלאוין פרטיים על ענין א' בזה ס"ל לרבא דאם עבר הרי פדוי וגירושיו ותרומתו כלא ה' דלא אהני מעשיו,

משא"כ במקום שנאמר הלאו דרך כללי כמו לא תעשה כל מלאכה בשבת דבזה א"א לפרש שלא יהיה לו כח לעשות מלאכה דהרי ודאי אם עבר ובנה בית בשבת ונטע כרם יהיה בנוי ונטוע וע"כ הפירוש של לאו זה הוא דאינו רשאי לעשות לכתחלה מש"ה כל שישנו בכלל לאו זה ל"ש לומר ב"י אעל"מ וכן בלאו דבל יחל ע"כ פירושו אי אתה רשאי ליחל לכתחלה ולא שאין לו כח דהרי בכמה ענינים לא יפול עליהם החקירה דלא מהני כמו בנשבע שלא אזורק וכנהנה מש"ה כל שישנו בכלל זה הלאו לא שייך בו הפלוגתא דאעל"מ ח"ב בסברא, עכ"ד.

ומזה לענינינו גבי מל מילה שלא בזמנה בשבת דאיסורו נכלל באיסור כללי של לא תעשה כל מלאכה דבה לא שייך לומר אי עביד לא מהני וכדמבואר בודאי דאין צריך להטפת דם ברית. המשך בעמוד ז'

בשפת צדיקים

עובדין קדישין מהילולא רצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

הרה"ק רבי צבי אלימלך מבלאזוב זצ"ל ה' ניסן תרפ"ד

נולד בערב ראש חודש אב שנת תר"א, לאביו הרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע, בן הרה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע, כבר בנעורו נודע שמו לתהילה כגאון בתורה מופלא בהתמדה, וחכם גדול וחרף מאד, עסק רבות בתורת הנסתה, ושמך יצא לפניו כמי שהוא בר סמכא מובהק בחכמה זו, ובקי נפלא בספר הזוה"ק, בהיותו בן שש עשרה שנים בא בברית הנישואין עם הרבנית מרת שרה ע"ה, בת הרה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע, בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, לאחר נישואיו היה סמוך שלשה שנים על שלחן חותנו-זקינו בדזיקוב עד לפטירתו בשנת תרכ"א. עוד משחר טל ילדותו הסתופף באבק רגלי הצדיקים, כאשר אביו צירפו אליו לנסיעותיו הרבות אל צדיקי הדור, לאחר מכן היה דבוק ומקושר בעיקר אל רבו הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע. בעודו אברך צעיר התקבל לכהן ברבנות ריבטיטש, ולאחר מכן בשנת תרכ"ד עלה ונתעלה לכהן פאר ברבנות העיר בלאזוב, עם הסתלקות אביו ביום י"ט אדר שנת תרל"ה, מילא את מקומו והתחיל לנהוג באדמו"רית, ורבים מחסידי אביו התחילו לנסוע אליו, וביתר שאת לאחר פטירת אחיו הבכור בעל 'הנותן אמרי שפיר', עברו רוב חסידי דינוב להסתופף בצל קדשו, בשנת תרע" - שנים אחדות קודם פרוץ מלחמת העולם השנייה עבר ליאוארגניק אשר על יד פשעווארסק, בקיץ שנת תרע"ד נסע לעיירת המרפא מארינבאד, וכיון שפרצה המלחמה שוב לא היה יכול לחזור לביתו, ושהה בפעסט למעלה משלושה שנים, רק בשנת תרע"ח חזר לגאליצא, והתיישב בעיר פשעמישל, בשנת תרפ"ג עבר להתגורר בריישא, ושם ניהל עדת קדשו ביד רמה, ביום י"ט אדר שנת תרפ"ד חלה ונפל למשכב, ובליל ה' ניסן השיב את נשמתו הטוהרה ליוצרה.

פלאי פלאים

עוד בשחר טל ילדותו זכה לנסוע לבעלזא אל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, כאשר אביו צירף אותו לנסיעתו לבעלזא, לאחר מכן כאשר גדל והיה לאיש, נסע אל כ"ק מרן מהר"י זי"ע כחסיד נלהב בהתבטלות נפלאה, וכמים פנים לפנים היה כ"ק מרן מהר"י זי"ע מכבודו עד מאד, והפליג בגדולתו ובקדושתו, כמסופר, שפעם אחת היה בבעלזא על שבת פרשת יתרו, וכ"ק מרן מהר"י זי"ע כיבדו להיות ה'בעל קורא', והנה דרכו של הרה"ק מבלאזוב היה לקרוא בתורה בקול רעש גדול ובקול חוצב להבות אש, אבל כאן מפני כבודו

אליבא דהלכתא
המשך מעמוד ו'

קו' הפתחו"ת ארעק"א מהגמ' בשבת ותי' הכת"ס

ובפתחי תשובה הנ"ל (י"ד סי' רס"ו) כותב השאלה של הרע"א, במילה שלא בזמנה דמל בשבת אי צריך להטיף דם ברית, לאו לענין הלכה, רק לפלפולא לעמוד על טעם הדבר, דהא יש גמ' מפורשת דמהני דאמרינן בשבת קל"ז. דמי שמל תינוק של ערב שבת, בשבת, הויה ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, ואם נאמר דאמרינן אי עביד לא מהני הרי לא עשה מצוה.

ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ה) כתב על הפתחי תשובה דח"ו לעשות את כבוד זקנו הגרעק"א כטעה בדבר משנה שלא ראה את הסוגיא בשבת, וז"ל: אבל במח"כ בעל פתחי תשובה שגגה יצאה מלפניו ואין כאן ריח קוש"י וכ"ש תמיה' קיימת, דהא הא דאמרינן א"ע ל"מ כדי להרויח שלא יעבור ואפי' בעשה בשוגג אמרי' כן, והא למ"ד טעה בדבר מצוה ששגג במצוה ועשה מצוה פטור מחטאת ואפי' כשוגג אין נידון כיון דטעה ועשה מצוה הרי טוף כ"ס לא עשה עבירה אפי' בשוגג, מהיכי תיתי לומר דאי עביד ל"מ הרי אי מהני טעה בד"מ ועשה מצוה הוא ופטור וליכא אפי' שגגת עבירה דחייב עלי' בידו, וא"ש פשוט וברור ולכאורה אין כאן ריח קוש"א, אבל למ"ד דלא מקרי טעה וחייב, על זה מסתפק הרע"א.

ברכנו בברכה

התקשרות נפלאה זו המשיכה לאחר מכן גם אצל כ"ק מרן מהר"י זי"ע, שהיה הרה"ק מבלאזוב זי"ע מעריצו מקדישו ומהללו, ואף היה מורה בראש השנה, לעשות 'מי שברך' מיוחד בשעת קריאת התורה, עבור כ"ק מרן מהר"י זי"ע (לחם עני, סיפורי צדיקים, עמוד תלא).

זה לקבל זה

אף כ"ק מרן מהר"י זי"ע היה מכבדו ומחשיבו עד מאד, ומכנו בחיבה: "דער אלטער". וסיפר הגה"צ מנאראל זצ"ל, אודות הגה"ח ר' יוסף (ה' אשע) וואקס ז"ל, שלאחר נישואיו דר בריישא, שם הסתופף כמו רבים מתושבי העיר בצל קדשו של הרה"ק מבלאזוב, והנה פעם אחת התחילו חבריו לחשוד, שהוא מתכוון לנסוע להלושיץ על חג השבועות, על מנת לנסתופף בצל קדשו של כ"ק מרן מהר"י זי"ע, אשר על כן אמרו לו שאם יעזב לנסוע לחצר הקודש בעלזא, ידע נא כי שוב לא יהיה רשאי להסתובב בחברתם, וכי הוא מנתק את קשר הידידות ביניהם. כמובן שהוא נתמלא צער ולא ידע כדת מה לעשות.

והנה למרבית הפליאה, מספר ימים קודם חג השבועות, קרא לו רבו הרה"ק מבלאזוב ואמר לו: "ויאש, וועסט דאך א ודאי פארן קיין הולושיץ אויף שבועות, געב איבער א גריס פון מיר". ומאחר ששמע דברים מפורשים יוצא מפי רבו, שוב החליט שהוא נוסע בלב שקט רגוע ושאנו, והנה בהיותו שם בהלושיץ לא ידע איך ומתי למסור את פריסת השלום, בפרט שלא רצה שידעו כי אליבא דאמת הוא מחסידי בלאזוב, אולם למעשה כאשר נכנס בקודש פנימה אל מרן מהר"י זי"ע, לקבל ברכת פרידה במוצאי החג, שאל אותו מרן: "יאשע, דו וואוינסט דאך אין ריישא, קומסט אמאל אריין צום אלטן", והשיב בחיוב, והוסיף כי אכן יש בידו פריסת שלום ממנו, אמר לו מרן מהר"י זי"ע: "יא, שיק איהם צוריק".

רבים צריכין לו

כאשר נחלש הרה"ק מבלאזוב זי"ע ונפל למשכב, שלחו טעלעגראם אל כ"ק מרן מהר"י זי"ע על מנת להזכירו לפניו, כאשר הגיעה ההזכרה נכנס מרן לביהמ"ד ואמר להיושבים: "לאמר גיין זאגען תהלים פאר א רבי, וואס די וועלט דארף אים האבן" (שיח זקנים, חלק א, עמוד צח).

מדברי תורתו

לענין ברכת שהחיינו, הנני אומר לידידי שראיתי דבר חדש בפרי מגדים אור"ח בהפתיחתא להלכות ברכות, ושינה ושילש הדבר שם, וגם בסימן רכה בשם הב"ח ז"ל, שברכת שהחיינו יכולין לברך אף על הספק

דשאני ברכת שהחיינו דאין אומרים וציונו, ואם שמח בלבו ונותן שבח להקב"ה על זה שהחיינו עד זמן הזה, אם כן יכול לברך על זה אף מספק, עיי"ש, ועל פי זה עלה על רעיוני שבעבור זה נהג עצמו מרן הגאון הקדוש רשכבה"ג מבעלזא וזלה"ה לברך ברכת שהחיינו על כל דבר ודבר, אף שהיה כמעט ממין אחד, עד שהיה לפלא בעיני כל, כאשר שמעתי מכ"ק אבא מרן הקדוש וזלה"ה, ולפיכך הוא על פי דברי הב"ח ז"ל הנ"ל, ויען שהוא היה ממלא מקומו באותו העיר הנוכר כידוע, לכן הנהיג עצמו לעשות כפי פסקו.

של כ"ק מרן זי"ע עצר בעצמו, וקרא ברוע ובמתינות, אולם כאשר הגיע לעשרת הדברות, שוב כבר לא היה יכול להתאפק, והתחיל לקרוא כדרכו בצעקות רמות ובדביקות גדולה, בקול רעש גדול אדיר וחזק, כשהוא בוער כולו כלפיד אש. לאחר התפילה התבטא כ"ק מרן מהר"י זי"ע בהתפעלות: "א פלא, א פלא, יונגעראמן וואס ליינט מיט אזעלכע געוואלדיגע מוחות, ווי קען מען זיך איינהיילטן ביז צו עשרת הדברות" (עובדא דאהרן).

בקשרי שידוכין

באותו מעמד קרא מרן מהר"י זי"ע את הגה"ח ר' מרדכי'לע דיין (וויינבערגער) זצ"ל, שהיה קרובו ושאר בשרו של הרה"ק מבלאזוב (כי אביו הרה"ק רבי דוד מדינוב זצ"ל, היה אחי אמו של הגה"צ רבי נפתלי זצ"ל, אביו של ר' מרדכי'לע דיין), ואמר לו, שהלא מובא שבעולם העליון מתוועדים בתחילה עם המחותרים, ולכן אני רוצה להיות מחותן עם הרה"ק מבלאזוב, השיב ר' מרדכי: "שוין", ואכן השתדל אז ר' מרדכי'לע ודיבר נכבדות את הבחור משה יוסף, נכדו של מרן מהר"י זי"ע, את מרת חנה ע"ה, נכדתה הבכורה של הרה"ק מבלאזוב זצ"ל, ולא נח ולא שקט עד שבא השידוך לידי גמר (תל תלפיות, בשם אחיה כ"ק אדמו"ר מבלאזוב זצ"ל).

ראשי עלי סחרחר ולבי אין עמי

ביטוי עז לדביקותו והתקשרותו הנפלאה אל כ"ק מרן מהר"י זי"ע, ניכרת בין השיטין בתוך תשובה שכתב בשו"ת צבי לצדיק (סימן מ), כאשר הוא מזכיר את כאבו וצערו מחוליו של מרן, וזה לשונו: והנה הקשה לשאול וכו' כעת אשר ראשי עלי סחרחר ולבי אין עמי, לקול השמועה הנוראה מחולי נמרץ של כ"ק מחו' הרב הצדיק המפורסם בכל קצוי ארץ וכו' אבד"ק בעלזא שליט"א, אשר נמס כל לב השומע, וקול שועת בני העיר אשר הנני מסתופף בצלם כעת עולה למרום, בתפלות ותחנונים ואמירת תהילים בכל בתי מדרשות, לכן לא יכלתי לעיין ולבא באריכות".

**בכל חבורות מצות צ"ע
האיך מועיל מחשבת לשמה
של בני החבורה שלא קנו את הקמח**

ולקושטא דמילתא יש להעיר בענין זה בכל החבורות הנמנים יחד לאפיית מצות מצוה דברוך כלל נקנה הקמח מכספו של הממונה והוא שלו, ורק אחר האפייה קונה כל אחד את מצותיו, ולהאמור צ"ע האיך מועיל מחשבת לשמה של כל האופים שאינם בעלי הקמח, ובשלמא במאפיות המסחריות הרי כל הפועלים שלוחים של בעה"ב, אבל בחבורות מצות שאין כל אחד נחשב פועל של חבירו, האיך יועיל מחשבת לשמה של זה שאינו בעל הקמח.

וי"ל בתרתין, או דאיכא אומדנא דמתכוין הממונה מלכתחילה לקנות הקמח לכל בני החבורה, או דאיכא אומדנא שכל האופים נעשים שלוחים של הממונה לחשב בעבורו מחשבת לשמה, בכדי לצאת יד"ח המצוה, [ולכאורה היה מן הראוי לפרש דברים אלו בפירוש, דימנה מנהל החבורה את כל בני החבורה כשלוחים עבורו לחשב בעסק המצות לשם מצות מצוה]. וצ"ע.

ויצויין, שעיקר דברי העונג יו"ט דלשמה שעניינו לייחד את החפץ למצוה יכול לחשב רק בעל החפץ, נראה שהוא פלוגתא גדולה באחרונים בהל' ציצית, עיי' ט"ז סי' יא ס"ק ה' ובגליון הגרע"א שתמה עליו והביא כדבריו מהנהירות שמשון וכן תמה שם הלבו"ש, ולפי ביאורו של הישועות יעקב שם בבשרות ה"ט" מבורר כהעונג יו"ט, ומדברי שאר האחרונים שלא כ"כ נראה שחולקים על יסוד זה וסוברים דכל מחשבת לשמה של יחוד יכול כל אחד לחשב.

אם מועיל מחשבת לשמה של מי שאינו בעל החפץ, וכתב שם העונג יו"ט דאם המחשבה פועלת יחוד בהחפץ שיתייחד לשם מצוה אין יכול לחשב מחשבה זו רק מי שהוא בעל החפץ ככל חלות הנפעל בחפץ שאין יכול לעשותו רק בעל החפץ, אבל מחשבה שאינה אלא בגדר כוונה גרידא על שום מה נעשית המעשה יכול כל אדם לכונן זאת.

וכתב שם העונג יו"ט דלפי דבריו שמחשבת לשמה של מצות מצוה אין פועל שום חלות ייחוד בחפץ, ואי"ז אלא כוונה גרידא למטרת העשייה, א"כ מועיל מחשבת לשמה של מצות מצוה בכל עוסק במצות מצוה אפילו אם אין העיסה שייכת אליו.

אולם יש לציין שמסתמית דברי שאר אחרונים נראה דאין לחלק בין דין לשמה במצה לשאר עשיות של חפצי מצוה לשמה, וגם בלשמה דמצוה עניינו לייחד את המצה למצוה, שיחול עליו שם מצת מצוה, (כ"כ מתנ"ד המנ"ח מצוה; ומדברי הגר"ח בספרו על הרמב"ם פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, וצ"ע מהשמועה דלעיל שנמסרה בספר ברכת שמואל שאינה תואמת עם דבריו בספרו).

**להנ"ל יש לדון בחבורה
שנתחלפה קמחה בשל חבורה אחרת,
אם מועיל מחשבת לשמה
של האופים שאינם בעלי החפץ**

ובספר שיעורי דברי יהושע מאמור"ר שליט"א סי' י' האריך לדון לפ"ו בחבורה שנתחלפה קמחה בקמח של חבורה אחרת, ואחר האפייה נודע דבר הטעות, דלשיטת האחרונים הסוברים דלשמה דמצוה הוא כלשמה דשאר חפצי מצוה ואין יכולים לחשב מחשבה זו רק הבעלים בעצמם, דלכאורה לא יוכשרו מצות אלו אשר לשום מי שאינו בעל הקמח למצוותן מחמת העדר חלות מחשבת לשמה.

וציין שם אאמור"ר שליט"א לדברי שנים מן האחרונים שכתבו בפירוש לגבי לשמה דמצוה שרק מי שהוא בעל החפץ יכול לעשותו, ה"ה האור שמח (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ח) ומהר"ם שיק (שרת אור"ח סי' רל"ט).

למצוה, הלא נמצא שהמחשבה פועלת ייחוד המכשיר את החפץ למצוה. ואי"ז כגדר מצות צריכות כוונה, שעיקר הענין הוא בעשיית המעשה והמחשבה אינו אלא להורות לשם מה נעשה המעשה, ולא נפעל כלום על ידי כוונת המצוה.

חילוקו של העונג יו"ט בין מחשבת לשמה של מצות מצוה לשאר מחשבות לשמה

אולם למרבה הפליאה כותב שם העונג יו"ט טוב דמחשבת לשמה של מצות מצוה שונה משאר מחשבת לשמה של מצוות, שמה שהוקפידה תורה בשימור של מצות מצוה לשמה אינו בכדי לייחד את המצה למצוה אלא היא חובת גברא גרידא שחייבה תורה לכונן בעת אפיית המצה לשם מה הוא עושה אפייה, כגדר כוונת מצוה.

וראה שם בעונג יו"ט שכתב כמה ראיות לחידושו זה בגדר מחשבת לשמה של מצות מצוה. ואכמלה"ב.

ואמנם לפי חילוק הנ"ל של העונג יו"ט שמעלת גדול עומד על גביו הוא רק לגבי מחשבה שהיא עצמה אינה פועלת כלום, הלא מוכרחין אנו לומר דכל הראשונים שדנו במחשבת לשמה של מצות מצוה אם מועיל בזה גדול עומד על גביו בודאי סברו דאין המחשבה פועלת ייחוד המצה למצוה, אלא אי"ז רק כוונה גרידא הנצרך בעת עשיית המצות, שהרי אילו נאמר דמחשבת הלשמה פועלת ייחוד החפץ לשם מצוה, הלא אין כאן מקום לדון כלל שגדול עומד על גביו יועיל.

**דעת הגר"ח מבריסק וראשי בשמים
וברכת שמואל בחילוקו של העונג יו"ט**

יסוד חילוק זה בין מחשבת לשמה של מצות מצוה לבין שאר עשיות של מצוה, כעבוד ס"ת וטוית ציצית, כתב ג"כ הברכת שמואל (גיטין סי' ע) מדעת עצמו, וכיוון דבריו לראיית העונג יו"ט, ומסיק שם בסו"ד שכיוון דבריו לדעת רבו הגר"ח מבריסק ושכן מצא אה"כ ג"כ בספר ראשי בשמים (לחד מגאוני ליטא אור"ח סי' כו) חילוק זה בין מחשבת לשמה של אפיית המצה למחשבת לשמה של שאר עשיות של מצוה (כעבוד ס"ת וכדו').

מחשבת לשמה של מי שאינו בעל החפץ מועיל לשיטת העונג יו"ט רק במצה ולא בשאר חפצי מצוה

ומדברי העונג יו"ט עולה עוד נ"מ רבת שישנה בין ב' סוגי המחשבות הנ"ל, והוא לענין

קנין מסכת פסחים - תורת
שיעורי ישיבת לומדי תורה מכתביא בילוא
בנישיתא ב"ק פור אדמו"ר שליט"א

סדר המבחנים לימי בין הזמנים
ימי השלמות למבחנים תתקיים ב 3 פעימות

יום שני פרשת מצורע ז ניסן
יום ראשון שבוע דפסח ג ניסן
יום חמישי פרשת אחרי כד ניסן

המבחנים ניתן לקבל אצל הנציגים שבכל עיר כדלהלן:

בני ברק: הבה"ח יעקב יואל קליין 03-6766169
ירושלים: הבה"ח שמעון טווערסקי 02-5826008
בית שמש: הבה"ח אליעזר יצחק בייגל 02-6263178
ביתר: הבה"ח אליהו טרויבע 02-5375953
אלעד: הבה"ח אהרן וירצברג 03-9086231
לונדון: הבה"ח פינחס נפתלי שרייבער 020-8802651
ווילאמסבורג: הבה"ח נתנאל צבי פריעדמאן 718-3887021

סדר המבחנים וכמות השאלות
הם לפי הכללים בכל ימי המבחנים כדלהלן:

מי שנבחן ביום מבחנים אחד על 1 יחידה
עונה על 4 שאלות מכל דף

מי שנבחן ביום מבחנים אחד על 2 או על 3 יחידות
עונה על 3 שאלות מכל דף

מי שנבחן ביום מבחנים אחד על 4 יחידות
עונה על 2 שאלות מכל דף

מי שנבחן ביום מבחנים אחד על 5 יחידות
עונה על 1 שאלות מכל דף

תורת
וייל איר צענטר אומי תורה

פרנס היום

**יום א' פרשת תזריע
חולין יג.**

**הרה"ח ר' שבת
האפמאן שליט"א**
אנטווערפן

**לרגל הולדת הנין ני"ז
בן לנכדו הרב יעקב אברהם
ב"ר ישעיהו יצחק פוטר שליט"א**
ישא נא ברכותינו הנלהבות בזכות החזקת התורה שיוזכה לרוות רוב תענוג נחת דקדושה ממנו ומכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר יעקב אברהם פוטר הי"ו
בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבן ני"ז
יה"ר שיוזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב תענוג נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ח ר' יעקב
החוזיץ הי"ו
בני ברק
לרגל היכנס בני הבה"ח
יוסף חיים נחום הי"ו
לעיל התורה והמצוות
יה"ר שיעלה מעלה
מעלה על במתי התורה
היראה והחסידות וירוה
ממנו ומכל יו"ח תענוג
ונחת דקדושה

נדבת
הרה"ח ר' יעקב
החוזיץ הי"ו
בני ברק
לרגל שמחת נישואי
הבת שתח"י
עב"ג החתן ני"ז
יה"ר שירוהו מהם ומכל
יוצ"ח רוב תענוג נחת
דקדושה מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא